

БЕЖАНЦИ И МИГРАНТИ В ПОРТУГАЛОЕЗИЧНИТЕ ЛИТЕРАТУРИ

Андреева, Я. (2017). *Литературни прочити на миграцията*.
София: УИ „Св. Климент Охридски“. 343 стр.

Дина Манчева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Мигрантската тематика навлиза широко в съвременната литература от края на XX и началото на XXI век, като определя и някои насоки в развитието ѝ. Въпросите за националната идентичност и сблъсъка между различните култури, породени до голяма степен от редица социополитически, етнически и религиозни процеси през последните десетилетия, вълнуват не само писателите мигранти, но и самите творци от приемащата ги страна. Така появилата се неотдавна монография на Яна Андреева, озаглавена *Литературни прочити на миграцията*, се вписва в контекста на тази важна за настоящето ни проблематика и засяга съществен и все още слабо проучен въпрос. Изследването ще предизвика безспорния интерес на българския читател и с почти непознатите у нас португалска и бразилска литература, обект на конкретния анализ.

Значимостта на труда, издаден от Университетското издателство на СУ „Св. Климент Охридски“, се определя и от типологично-съпоставителния му характер, основан върху голям и представителен за лузофонския свят повествователен корпус. Той включва над 50 произведения с миграционна тематика от различни стилистики, жанрове и фабулни форми, създадени от около 30 утвърдени португалоезични писатели от разни поколения и националности.

Сред тях присъстват не само творци преселници от други страни, но и португалски романисти кореняци (Мария Вельо да Коща, Жоао де Мело). Този поглед отвън и отвътре на бежанските процеси дава възможност да се обхванат разнообразните им изяви, за да се открият разнообразните им трактовки.

И накрая, въпреки че акцентът в разработката пада върху авторите от края на XX и началото на XXI век, в корпуса фигурират и някои творци от средата на века. Това разширяване на хронологичните рамки на разглежданите в изследването произведения позволява да се проследи развитието на мигрантската тема от първите ѝ осезателни прояви до разцвета ѝ в наши дни. Изграден по този начин, корпусът би могъл да се разглежда като своеобразен синтез на двете португалозични съвременни литератури.

За оригиналния характер на проучването допринася и съвременната интердисциплинарна методология. Авторката е проучила идеите на видни съвременни културолози, антрополози и философи (Едуардо Лоуренсо, Цветан Тодоров, Жил Делюз, Мишел Фуко, Марк Оже), на литературоведи структуриалисти и наратолози (Жан Старобински, Серж Дубровски, Жерар Жонет, Фредерик Лъжон) и ги прилага умело в своите проучвания. Това проличава особено ясно при възприетите от Яна Андреева оперативни понятия и терминологичен апарат, с които тя си служи. Още тук изпъква широката информираност на авторката, много добрата ѝ теоретична осведоменост, умението ѝ да представя сложни разсъждения, като избягва дългото им теоретизиране. Ясната и стройна структура на работата допринася за четивния ѝ характер.

Според съпоставителния характер на изследването, то е изградено от две сходни симетрични части, посветени съответно на миграционната тематика в португалската и бразилската литература. Всеки от тези два раздела започва с кратко социокултурологично въведение за характера на бежанските процеси в дадената страна, които определят и специфичната им художествена интерпретация в отделните повествования.

Този културологичен преглед на бежанските явления в европейски и латиноамериканския лузофонски контекст е особено полезен за българския читател, слабо запознат с характера и развитието на конкретната литература. Интерес за нашата публика представляват и кратките въведения в идеите и стилистиката на избраните писатели, на които са посветени отделните глави в монографията.

Авторката разглежда проблема на широка основа, в неговата дълбочина и развитие. Прецизното проучване на основните структурни компоненти, свързани с характера на повествованието, метафоричната образност на картините, типологията на героите и др., обхваща разглежданите творби от различни гледни точки. Те отвеждат до разнообразните поведенчески модели на мигранта, формирали сложната му идентичност в резултат от сблъсъка между майчиния му език, родовата му памет и принадлежащата му диаспора, от една

страна, и чуждата култура, от друга. Така очертаната типология на преселника хвърля нова светлина върху включените в корпуса произведения и ги представя от непознат досега ъгъл.

Опирайки се на структурните параметри и значението им в разглежданите творби, авторката ясно откроява и специфичната трактовка на мигрантската тематика от съответните писатели: мигрантското изгнание в романите на Илзе Лоза, номадството и стремежа за промяна в творчеството на Жорже Листопад, идентичностното самоопределение на завръщащите се в Португалия колонисти в произведенията на Дулсе Мария Кардозо и т.н.

Ясно са показани и характерните особености на двата национални дискурса. Ако в португалската литература акцентът пада върху индивидуалния опит на преселника, противопоставен на приемащата го среда, при бразилската литература на преден план са изведени проблемите и поведението на диаспоричните общности – немската (Салим Мигел), еврейската (Синтия Москович), ливанската (Милтон Атум) и испанската (Нелида Пиньон). Докато португалската литература разглежда и двата типа миграционни процеси – от и към Португалия, в бразилската литература вниманието е насочено по-скоро към чужденците, представители на отделните диаспори. Едновременно с това разнообразните културологични връзки, прокарани между отделните романисти, национални култури и художествени традиции, създават представата за сложността на миграционните процеси и богатите им изяви на двата континента. Така очертаните различия и специфични прилики между португалския и бразилския мигрантски дискурс представляват определен принос в изследванията върху двете лузофонски литератури.

Авторката откроява и някои важни за постмодерната поетика структурни принципи (фрагментарност и полифоничност), довели до нови жанрови разновидности като краткия наратив в основата на микрофикцията.

Богатата ерудиция и научна компетентност на Яна Андреева, както и точният ѝ и ясен изказ, спомагат за убедителния и аргументиран характер на проучването.

Не на последно място, заслужава да се отбележат и отлично преведените от авторката откъси от цитираните в труда произведения. Те ще позволят на нашия читател да почувства стилистиката на отделните португалски и бразилски писатели и да се досегне до специфичния им почерк.

И така, монографията *Литературни прочити на миграцията* от Яна Андреева е първо по рода си фундаментално изследване върху все още слабо проучената миграционна тематика. Самата проблематика е проследена от неразглеждани досега гледни точки, в неразглеждан досега представителен корпус от две португалоезични литератури, с техните собствени традиции и култура. Ето защо работата би представлявала безспорен интерес не само за специалистите португалисти, културоведи и антрополози, но и за всички, кои-

то се занимават с въпросите на мигрантската литература и постколониалните изследвания.

Прочитът на миграционните процеси, разгледан в съпоставителен план в постмодернистичните португалоезични литератури от края на XX и началото на XXI, век ще привлече вниманието и на литературоведите компаративисти, насочени към изследването на сходни естетически явления и специфичната им проява в отделни национални литератури.

И накрая, проучването на Яна Андреева, което успешно съчетава задълбочения академичен поглед на изследване с достъпния характер на изложението, ще запълни една безспорна празнина на нашия книжен пазар. То ще отговори както на научните търсения на изследователите върху динамиката и идентичността на съвременните литературни процеси, така и на очакванията на една по-широка аудитория с подчертано хуманитарни интереси.

REFUGEES AND MIGRANTS IN PORTUGUESE-LANGUAGE LITERATURES

Andreeva, Y. (2017). *Literaturni prochiti na migratsiyata*.
Sofia: UI „Sv. Kliment Ohridski“. 343 str.

✉ **Prof. Dina Mantcheva, DSc.**
Department of Romance Studies
University of Sofia
15, Tzar Osvoboditel Blvd.
1504 Sofia, Bulgaria
E-mail: mantcheva@mail.com